

Т. В. Коломієць,
аспірант кафедри фінансів і кредиту,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

T. Kolomiets,
Postgraduate of the Chair of Finance and Credit, Vinnitsa National Agrarian University

ANALYSIS OF IMPLEMENTATION CAPABILITIES OF MODELS AND METHODS FOR ASSESSING
INTELLECTUAL CAPITAL AT DOMESTIC AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті розглянуто питання важливості вибору моделей та методів для оцінки інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств. Визначено, що вибір оптимального методу оцінки, який би враховував особливості функціонування суб'єктів господарювання та надавав достовірні результати, є одним із найважливіших етапів на шляху до ефективного управління інтелектуальним капіталом як основи для забезпечення конкурентоспроможності за сучасних умов. Запропоновано класифікувати методи оцінки інтелектуального капіталу з виокремленням динамічних та статичних груп, а в межах останньої — двох підходів: структурного та інтегрального. Встановлено, що наразі кількість емпіричних досліджень щодо оцінювання інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств, зокрема й тих, що функціонують в АПК, є незначною. Проведений аналіз можливостей використання деяких методів і моделей для оцінювання інтелектуального капіталу підприємств дозволив визначити найбільш прийнятні для використання в процесі такого оцінювання методи: визначення коефіцієнту інтелектуальної доданої вартості та системи збалансованих показників.

The article deals with the issue of importance of the choice of models and methods for the evaluation of the intellectual capital of domestic enterprises. It has been determined that the selection of the optimal method of assessment which would take into account the peculiarities of the company and provided reliable results is one of the most important steps towards the effective management of enterprise intellectual capital as the basis for enterprise competitiveness in the current economic conditions. Author has suggested for classifying evaluation methods of the intellectual capital of enterprises to use dynamic and static methods groups, and within the static methods group — two approaches: structural and integral. It has been founded that current empirical research on the assessment of the intellectual capital of domestic enterprises (including agribusiness) is insignificant. The analysis of the possibilities of using some methods and models for evaluating the intellectual capital of Ukrainian agricultural enterprises has allowed to identify the most appropriate methods for using: the Value Added Intellectual Coefficient and the Balanced Scorecard.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, методи оцінки інтелектуального капіталу, підприємства АПК, коефіцієнт інтелектуальної доданої вартості, система збалансованих показників.

Key words: intellectual capital, intellectual capital evaluation methods, agribusiness, value added intellectual coefficient, balanced scorecard.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Трансформаційні потоки в сучасному економічному середовищі впевнено можна характеризувати як високодинамічні, оскільки постійно спостерігається високий темп змін

в економічних системах на всіх рівнях — від мікрорівня окремих підприємств до макрорівня національних економік. Швидкість перетворень невпинно зростає, надаючи конкуренції все більш жорстокого характеру і змушуючи суб'єктів

господарювання пристосовуватись до нових умов ведення бізнесу. Наслідком змін в економічних процесах, зв'язках і методах стала поява нового типу економіки, що базується на знаннях та інформації. Підприємства відтепер шукають конкурентні переваги не в матеріальних ресурсах, як це було раніше, а в нематеріальних. Якщо в середині 1980-х рр. ринкова оцінка суб'єкта господарювання приблизно відповідала його оцінці за даними фінансової звітності, то до кінця 90-х рр. ринкова оцінка перевищила облікову в п'ять разів. Коли все більша частина активів не береться до уваги обліком, виникає розрив між оцінкою бізнесу ринком — ринковою капіталізацією та його оцінкою за даними бухгалтерського обліку. Іншими словами, 75% вартості підприємства неможливо пояснити, опираючись на дані балансу [1, с. 99]. Як наслідок, виникає необхідність оцінки інтелектуального капіталу та вибору оптимального методу чи моделі оцінки, який би враховував особливості функціонування підприємства та надавав достовірні результати для подальшого формування його тактики і стратегії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність проблеми ідентифікації та оцінки інтелектуального капіталу підтверджується всезростаючою кількістю наукових праць у даній сфері як серед зарубіжних вчених [1—13; 15—19; 26], так і серед вітчизняних [14; 20—25; 27]. Відсутність єдиної методики оцінювання інтелектуального капіталу підприємства не стає перешкодою для проведення емпіричних досліджень науковцями по всьому світу. Результати емпіричних досліджень впливу інтелектуального капіталу підприємства та його складових на результати діяльності суб'єктів підприємництва, узагальнені Г. Биковою, М. Молодчиком [2], вказують на те, що більшість розглянутих досліджень показали позитивний вплив рівня інтелектуального капіталу на результати діяльності підприємства. Це зумовлює необхідність дослідження інтелектуального капіталу підприємства і можливостей управління ним для отримання кращих результатів діяльності. Проте варто погодитись з Б. Марром, Д. Грей та Е. Ніллі [3, с. 441] щодо важливості та необхідності для дослідників в сфері інтелектуального капіталу мати можливість виправдати теоретичні припущення через емпіричну перевірку. Проблема формування, оцінки та управління інтелектуальним капіталом висвітлюється вітчизняними науковцями здебільшого в теоретичному аспекті, в той час коли бракує емпіричних підтверджень досліджень. Світова практика управління інтелектуальним капіталом за недовгий строк свого існування нагромадила достатню кількість методів та моделей оцінки інтелектуального капіталу на підприємствах різних галузей економіки. Тому, на нашу думку, необхідним на даному етапі досліджень у сфері інтелектуального капіталу є адаптація та імплементація різних зарубіжних методик у вітчизняний простір підприємництва, зокрема й методів та моделей оцінки інтелектуального капіталу на підприємствах АПК України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є огляд моделей та методів оцінки інтелектуального капіталу та окреслення можливостей їх застосування на підприємствах АПК України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Беручи до уваги той факт, що наразі аграрний сектор є локомотивом вітчизняної економіки, пріоритетним завданням є забезпечення його сталого розвитку, який враховував би економічну, соціальну та екологічну складову. Помилковим є твердження про відсутність інтелектуального капіталу в агропромисловому секторі. Сучасне аг-

рарне підприємництво — це не просто обробіток землі з метою отримання прибутку, а комплексне багатоаспектне поняття, що відображає економічну, екологічну, соціальну діяльність спрямовану на задоволення потреб споживачів у якісній сільськогосподарській продукції, забезпечення оптимальних умов праці для розширеного відтворення людського потенціалу працівників аграрної сфери, формування високого рівня продовольчої безпеки держави, розвиток новітнього техніко-технологічного середовища функціонування аграрних підприємств для забезпечення стійких конкурентних переваг. Сутність сучасного аграрного підприємництва не може бути обмежена поняттям землі і класичними чинниками виробництва. Аграрне виробництво повинно містити передові технології і стандарти якості, що вимагає більшої, ніж коли-небудь, участі людини і, зокрема, її знань, досвіду, навичок та компетенцій. На сьогоднішній день аграрний сектор має відносно низький рівень внутрішніх науково-дослідних та науково-технічних розробок, проте цілком можна стверджувати, що це одна з найбільш наукоємних галузей економіки в цілому. Попри існуючі перешкоди автоматизації сільськогосподарського виробництва, викликані специфікою діяльності, інноваційний прогрес природно впливає на аграрне підприємництво, формуючи зміни в розумінні понять як аграрного виробництва, так і аграрного підприємства загалом.

Основними причинами невпинного збільшення питомої ваги інтелектуального капіталу в загальній структурі капіталу підприємства та появи всезростаючого інтересу до питання інтелектуального капіталу з боку науковців, на нашу думку, є наступні: поступове наближення до вичерпання матеріальних, природних ресурсів; складність залучення в оборот додаткових фінансових ресурсів; підвищення темпів конкурентної боротьби і необхідність створення продукції з високою доданою вартістю як спосіб підвищення конкурентоспроможності; скорочення життєвого циклу продукції та підприємства; зростання попиту на високотехнологічну продукцію тощо.

Концепція інтелектуального капіталу за мірами економічної науки з'явилася зовсім нещодавно — в 1990-х рр. Хоча передісторію розгляду окремих аспектів даної проблематики можна при бажанні знайти в концепціях та ідеях столітньої давнини, дослідження функціонування інтелектуального капіталу зародилось і перетворилось в напрям науки, що досить швидко розвивається, з кінця 1980-х рр. Одним з ключових аспектів досліджень стало формування підходів до кількісної оцінки інтелектуального капіталу. Вартий уваги і той факт, що кількісна оцінка інтелектуального капіталу з самого початку розроблялась з широким застосуванням — не тільки для наукоємних підприємств, а й для всіх галузей економіки.

У розробці моделей та методів оцінки інтелектуального капіталу умовно можна виділити "скандинавську школу", представниками якої є К.-Е. Свейбі [4], Л. Едвінсон [5], Г. Рус [6] та інші, та "північноамериканську школу" на чолі з Б. Левом [7], Н. Бонтісом [8], Т. Сьюартом [9]. Представники "скандинавської школи" активно працюють над оцінкою, перш за все, нефінансових характеристик інтелектуального капіталу, тоді як в центрі уваги дослідників "північноамериканської школи" знаходиться проблематика фінансової оцінки та облік нематеріальних активів. Варто підкреслити певну умовність поділу підходів до оцінки інтелектуального капіталу на "скандинавську" та "північноамериканську". Так, моделі якісної та нефінансової оцінки, що розробляються останньою, побудовані на методології системи збалансованих показників, запропонованої американцями Д. Нортонем і Р. Капланом [10], а запропонована Б. Левом [7] модель Value Chain Scoreboard базується на нефінансових індикаторах. Вибір відповідних підходів "північноамериканської"

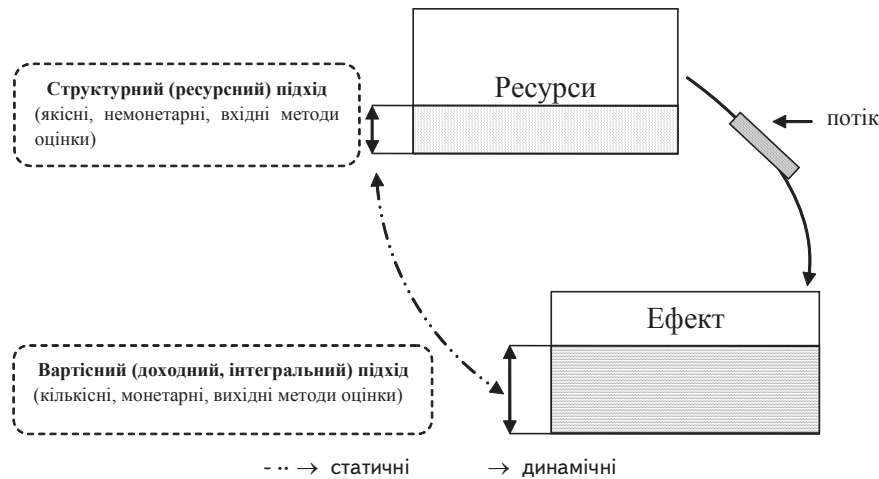

Рис. 1. Підходи і методи оцінки інтелектуального капіталу

Джерело: доповнено автором на основі [1].

школи є наслідком значної залежності діяльності компанії від фондового ринку.

Науковець Герман Ван дер Берг [11] розробив класифікацію методів оцінки інтелектуального капіталу на основі динаміки системи. Відповідно до даного підходу можна виокремити статичні та динамічні методи. В. Платонов [12] пропонує дещо уточнену і узагальнену класифікацію, відповідно до якої існує три групи методів оцінки інтелектуального капіталу:

- 1) статичні моделі, що оцінюють інтелектуальні ресурси — потенційні економічно значимі знання, якими володіє підприємство;
- 2) статичні моделі, що оцінюють ефект від накопичених знань;
- 3) динамічні моделі — оцінюють потік, створений інтелектуальним капіталом (в якості змінної потоку використовується рух грошових засобів).

Перша група статичних моделей (методи оцінки інтелектуальних активів на основі вимірювання цінності (вартості) бізнесу) відноситься до оцінки інтелектуальних ресурсів — тих потенційно економічно значущих знань, якими володіє бізнес. Друга група моделей цього типу (моделі оцінки інтелектуальних активів, засновані на бухгалтерському доході) ґрунтується на вимірюванні ефекту від накопичених знань. Група динамічних моделей оцінює потік, сформований інтелектуальним капіталом. Методи третьої групи (оцінка інтелектуальних активів на основі ресурсів і грошового потоку) зазвичай вимірюють в якості змінної потоку рух грошових коштів. Різницю між підходами на основі ресурсів, ефекту і грошового потоку можна продемонструвати на прикладі патентів як частини інтелектуальності власності. Капіталізовані витрати на НДДКР та витрати на патентування дають неточну оцінку вартості цієї частини інтелектуальних ресурсів. Оцінка реального ефекту може бути отримана шляхом моделювання зв'язку між патентом і вартістю бізнесу користувача патентом або розрахунку приросту грошового потоку від інновації, що реалізує патент [1].

Усі існуючі методи оцінювання інтелектуального капіталу К.-Е. Свейбі [4] розділяє на наступні групи: 1) методи прямої оцінки інтелектуального капіталу (Direct Intellectual Capital Methods, DICM); 2) методи ринкової капіталізації (Market Capitalization Methods, MCM); 3) методи визначення дохідності активів (Return on Assets Methods, ROA); 4) методи бальних оцінок (Scorecard Methods, SCM); 5) точні вимірювальні системи (Proper Measurement Systems, MS).

У дослідженнях Д. Люті (David H. Luthy) [13] виокремлює два типи підходів до оцінки інтелектуального капіталу: 1) структурний підхід, який ґрунтується на оцінці кожного компоненту інтелектуального капіталу (component-by-component evaluation). Крім того, при такому підході використовуються методи оцінювання відповідно до того елементу, оцінювання якого проводиться; 2) вартісний підхід, при якому відбувається грошова оцінка вартості інтелектуального капіталу. Результатом такої оцінки є отримання інтегрального показника вартості інтелектуального капіталу. Фінансова оцінка, яка враховує синергетичний ефект інтелектуальних активів на мікрорівні, є ключовою мірою прогресу і вартості інтелектуального капіталу.

Науковці С. Кравченко та О. Корнева [14] пропонують класифікувати групи методів оцінки інтелектуального капіталу на якісні, кількісні та "інші" (такі, що не можна віднести до цих груп). За допомогою якісних методів можна здійснювати аналіз структури інтелектуального капіталу, визначаючи при цьому роль кожного з елементів у формуванні результатів діяльності підприємства. Кількісні методи використовуються для грошового відображення вартості інтелектуального капіталу. До групи "інші" дослідники віднесли нові методи, які покликані компенсувати недоліки кількісних, надавши можливість врахувати високу схильність інтелектуальних активів до коливання в ціні (індексний метод та метод реальних опціонів).

Групування методів оцінки інтелектуального капіталу на вхідні й вихідні, якісні та кількісні запропоновано вченими з Польщі (Я. Чекаєм і М. Яблоньським [15]) та Китаю (Д. Чен, Ж. Зу, Г. Ян Хі [16]). Розрізняти монетарні та немонетарні групи методів оцінки інтелектуального капіталу пропонують вчені із Західноавстралійського університету — Г. П. Тен, Д. Плоумен, Ф. Ганкок [17]. Науковці зі Сполучених штатів — Т. Хаусел та С. Нельсон [18] вважають за доцільне виокремлювати дві групи методів оцінки інтелектуального капіталу: статичні і динамічні.

Таким чином, можна спостерігати різноманіття не лише методів оцінки інтелектуального капіталу, а й підходів до їх групування. На нашу думку, найоптимальнішим способом класифікації методів оцінки інтелектуального капіталу є виокремлення двох груп методів (динамічних та статичних), а в межах групи статичних методів — двох підходів (структурного та інтегрального) (рис. 1).

Найпоширенішими методами вимірювання інтелектуального капіталу, за результатами досліджень Й. Юрчак (J. Jurczak) [19], є наступні: система збалансованих показників (The Balanced Scorecard), метод визначення коефіціє-

Таблиця 1. Емпіричний досвід оцінювання інтелектуального капіталу підприємств

Автор	Назва та суть методики оцінки інтелектуального капіталу	Галузь та кількість досліджуваних підприємств	Рік опублікування результатів дослідження
Маркова Н.С. [20]	Інтегральний показник на основі чотирьох груп факторів: системи матеріального стимулювання, сприятливості організаційної культури, кваліфікаційно-професійної структури персонального капіталу, системи інформаційної підтримки діяльності підприємства	промисловість, 15 підприємств	2005
Тарарусь Ю.О. [21]	Метод капіталізації додаткових прибутків, шляхом введення показників перевищення прибутковості та капіталізації економічного ефекту від використання інтелектуальних активів	будівництво, 6 підприємств	2008
Білов Г.О. [22]	Методика планових витрат, а саме значення договірної ціни предмета. Застосовується підхід, оснований на складній системі компромісів між сторонами, що домовляються, з наступним укладенням ліцензійних договорів, які надають офіційного статусу досягнутих домовленостям	АПК, 3 підприємства	2009
Ступнікер Г.Л. [23]	Капіталізація наднормативного прибутку	гірничовидобувна та металургійна промисловість, 16 підприємств	2010
Бриль І. В. [24]	Коефіцієнт інтелектуальної доданої вартості (Value Added Intellectual Coefficient (VAIC))	машинобудівна та металургійна промисловість, 16 підприємств	2012

Джерело: складено автором на основі [20; 21; 22; 23; 24].

нту інтелектуальної доданої вартості (VAIC™), Навігатор "Скандія" (Skandia's IC Navigator), Навігатор інтелектуального капіталу та Індекс інтелектуального капіталу (Intellectual Capital Navigator IC-Index™), Брокер технології (The Technology Broker's IC Audit), Монітор нематеріальних активів (Sveiby's The Intangible Asset Monitor (IAM)).

Грунтуючись на даних результатів досліджень вітчизняних науковців, розглянемо емпіричний досвід застосування різних методів оцінки інтелектуального капіталу підприємств (табл. 1).

Аналіз даних таблиці свідчить про недостатність емпіричних досліджень в сфері оцінювання інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств агропромислового комплексу. Такий результат можливо пояснити складністю процесу проведення оцінки інтелектуального капіталу на даних підприємствах.

Основними перешкодами на шляху до отримання достовірної оцінки інтелектуального капіталу є відсутність звітності щодо інтелектуального капіталу підприємства, динамічна природа інтелектуального капіталу, що зумовлює постійні зміни в системі оцінювання, необхідність отримання позаоблікової інформації шляхом проведення анкетувань та опитувань, експертного оцінювання тощо.

Відсутність загальноприйнятої, емпірично перевіреної методології оцінювання інтелектуального капіталу зумовлює необхідність підбору методу відповідно до специфіки діяльності підприємств АПК. Крім того, варто враховувати і ефективність проведення такого оцінювання, оскільки значна частина методів оцінки є трудомісткими, високовартісними і потребують залучення висококваліфікованих спеціалістів.

Для ідентифікації і визначення вартості інтелектуального капіталу підприємства дослідниця О. Собко [25, с. 276] рекомендує використовувати модель "Брокер технології", яка є найпростішим видом методик моніторингу, а сфера її застосування є надзвичайно широкою (від підприємств початківців до сучасних інтелектуальних підприємств). Крім того, автор пропонує використовувати трирівневу методологію діагностики інтелектуального капіталу: моніторинг, оцінка інтелектуального капіталу та аналіз його впливу на капіталізацію підприємства [25, с. 180]. Як

свідчить дослідження Г. Бикової та М. Молодчик [2] одним з найпоширеніших є метод визначення коефіцієнту інтелектуальної доданої вартості (VAIC™), автором якого є австрійський вчений А. Пулік [26].

Наріжним каменем оцінки інтелектуального капіталу підприємства є вибір такого методу оцінки, результат застосування якого задовольняє критерії адекватності, повноти та достовірності отриманих даних. Справедливим є твердження дослідниці Л. Волощук [27], яка вказує, що лише така методика оцінювання інтелектуального капіталу буде досконалою, при якій результати застосування інтегрального та структурного підходів будуть однаковими.

Розглянемо можливості застосування найпоширеніших методів оцінки інтелектуального капіталу на підприємствах агропромислового комплексу України (табл. 2). Результати проведеного аналізу свідчать про доцільність використання при оцінці інтелектуального капіталу підприємств агропромислового комплексу системи збалансованих показників або методу визначення коефіцієнту інтелектуальної доданої вартості, оскільки при їх застосуванні не виникатимуть значні труднощі в отриманні необхідної інформації та її обробки.

ВИСНОВКИ

Конкурентоспроможність в умовах інформаційної економіки ґрунтується на високоефективному використанні як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів. Тому наразі для ефективного ведення підприємництва в агропромислому секторі необхідним є формування та постійне нагромадження інтелектуального капіталу, що є одним із основних конкурентних переваг підприємств. Вибір оптимальної моделі чи методу оцінки поточного стану інтелектуального капіталу підприємства є основою для можливості управління ним, оскільки лише тим можливо управляти, що можна виміряти. Вважаємо за необхідне усі наявні методи оцінки інтелектуального капіталу підприємства розподіляти на дві групи: динамічні та статичні, а в межах останньої — два підходи: структурний та інтегральний. Результати проведеного дослідження вказують на недостатність емпіричних досліджень щодо

Таблиця 2. Аналіз можливостей використання деяких методів і моделей для оцінювання інтелектуального капіталу підприємств АПК

Назва методу	Сутність методу	Можливості застосування для оцінювання інтелектуального капіталу підприємств АПК
Система збалансованих показників (The Balanced Scorecard)	Методика оцінки матеріальних і нематеріальних активів, основою якої є аналіз чотирьох складових – фінанси, маркетинг, внутрішні бізнес-процеси, навчання та зростання	Можливо при постійному оновленні показників системи для оптимальної адаптації до змін середовища
Коефіцієнт інтелектуальної доданої вартості (VAIC™)	Визначення внеску у додану вартість інтелектуального капіталу підприємства. Модель визначає ефективність використання трьох типів ресурсів: фізичного, людського і структурного капіталу	Можливо без значних труднощів на основі використання звітності підприємства
Навігатор «Скандія» (Skandia's IC Navigator),	Використовується матриця на основі використання 73 показників. Дозволяє простежити як людський капітал у взаємодії зі споживчим капіталом, внутрішніми процесами й здатностями до інновацій формує вартість підприємства	Значні труднощі у застосуванні через необхідність визначення великої кількості показників
Брокер технологій (The Technology Broker's IC Audit)	Визначення вартості інтелектуального капіталу на основі застосування 20 аудиторських питань і діагностики результатів обробки відповідей	Труднощі в отриманні даних підприємств-конкурентів для порівняльного аналізу
Монітор нематеріальних активів (Sveiby's The Intangible Asset Monitor (IAM))	Виокремлення невідчутних активів на зовнішню структуру, внутрішню структуру й компетенцію людей. Нефінансові показники оцінюються з точки зору зростання ефективності, стабільності й інновацій	Значні труднощі при зборі та аналізі даних. Суб'єктивність отриманих результатів знижує достовірність даних

Джерело: сформовано автором.

оцінювання інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств, зокрема й тих, що функціонують в АПК. На основі аналізу можливостей використання найпоширеніших методів і моделей для оцінювання інтелектуального капіталу підприємств АПК встановлено, що метод визначення коефіцієнту інтелектуальної доданої вартості та система збалансованих показників є найбільш прийнятними для використання в процесі такого оцінювання. Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження полягатимуть у отриманні емпіричних результатів оцінювання інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств агропромислового комплексу Вінницької області.

Література:

1. Платонов В.В. Финансовые аспекты оценки интеллектуального капитала / В.В. Платонов // Финансы и бизнес. — 2006. — № 1. — С. 98—110.
2. Быкова А.А. Влияние интеллектуального капитала на результаты деятельности компании / А.А. Быкова, М.А. Молодчик // Вестник С.-Петерб. ун-та. Сер. Менеджмент. — 2011. — № 1. — С. 27—55.
3. Marr B. Why do firms measure their intellectual capital / B. Marr, D. Grey, A. Neely // Journal of Intellectual Capital. — 2003. — № 4 (4). — P. 441—464.
4. Sveiby K.-E. Methods for Measuring Intangible Assets [Electronic resource] / K.-E. Sveiby. — Access mode: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm>
5. Edvinsson L. Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower / Edvinsson L., Malone M.S. — N.Y.: Happer Business, 1997. — 240 p.
6. Roos J. Intellectual capital: navigating in the new business landscape / J. Roos, G. Roos, L. Edvinsson. — New York: HarperBusiness, 1998.
7. Lev B. Intangibles: Management, Measurement and Reporting / B. Lev. — Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2001. — 231 p.
8. Bontis, N. Assessing knowledge assets a review of the models used to measure intellectual capital / N. Bontis //

- International Journal of Management Reviews. — 2000. — № 3 (1). — P. 41—60.
9. Stewart T.A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations / Stewart T.A. — N.Y. — L.: Doubleday / Currency, 1998. — 288 pp.
10. Kaplan R. S. The Balanced Scorecard — Measures that Drive Performance / R. S. Kaplan, D. P. Norton // Harvard Business Review. — 1992. — № 69 (1). — P. 71—79.
11. Van den Berg H. Models of Intellectual Capital Valuation: A Comparative Evaluation / H. Van den Berg // Working papers Queen's University Kingston, 2003.
12. Платонов В.В. Интеллектуальные активы и инновации / В.В. Платонов, Е.М. Рогова, Н.Н. Тихомиров. — СПб.: СПбГУЭФ, 2008. — 278 с.
13. Luthy D. Intellectual Capital and its Measurement / D. Luthy // Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference (APIRA). — Osaka, 1996. — Access mode: <http://www.apira2013.org/past/apira1998/archives/pdfs/25.pdf>
14. Кравченко С.І. Оцінювання інтелектуального капіталу вищих навчальних закладів / С.І. Кравченко, О.В. Корнева // Маркетинг і менеджмент. — 2011. — № 3. — С. 55—61.
15. Czekaj J. Metodyczne aspekty analizy kapitalu intelektualnego organizacji / J. Czekaj, M. Jablonski // Przegląd Organizacji. — 2004. — № 10. — S. 11—14.
16. Chen J. Measuring Intellectual Capital a new Model and empirical study / Jin Chen, Zhaohui Zhu, Hong Yuan Xie // Journal of Intellectual Capital. — 2004. — Vol. 5. — № 1. — P. 195—212.
17. Tan H. Intellectual Capital and Financial Returns of Companies / Hong Pew Tan, David Plowman, Phil Hancock // Journal of Intellectual Capital. — 2007. — Vol. 8. — № 1. — P. 76—95.
18. Housel T. Knowledge Valuation Analysis. Applications for Organizational Intellectual Capital / Thomas J. Housel, Sarah K. Nelson // Journal of Intellectual Capital. — 2005. — Vol. 6. — № 4. — P. 544—557.

19. Jurczak J. Intellectual Capital Measurement Methods / J. Jurczak // Economics and Organization of Enterprise. — 2008. — № 1. — P. 37—45. — Access mode: <http://www.orgmasz.pl/wydawnictwo/files/Intellectual.pdf>

20. Маркова Н. С. Теоретико-методичні основи формування й розвитку інтелектуального капіталу: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.09.01 / Н.С. Маркова; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2005. — 19 с.

21. Тараруєв Ю.О. Удосконалення механізму оцінки інтелектуальних активів будівельних підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Ю.О. Тараруєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х., 2008. — 21 с.

22. Білов Г.О. Інтелектуальний капітал в системі економічних відносин агропромислових підприємств України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Г.О. Білов; Міжнар. ун-т бізнесу і права. — Херсон, 2009. — 20 с. — укр.

23. Ступнікер Г.Л. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємств гірничо-металургійного комплексу: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Г.Л. Ступнікер; Криворізь. техн. ун-т. — Кривий Ріг, 2010. — 20 с.

24. Бриль І.В. Стратегія управління інтелектуальним капіталом підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / І.В. Бриль; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2012. — 24 с. — укр.

25. Собко О.М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація — функціонування — розвиток: монографія / О.М. Собко. — Тернопіль: Крок, 2014. — 360 с.

26. Pulic A. VAIC™ — an accounting tool for IC management / Ante Pulic // International Journal of Technology Management. — 2000. — Vol. 20. — № 5—8. — P. 702—714.

27. Волощук Л.О. Методичні засади та проблеми оцінювання інтелектуальної складової інноваційного розвитку промислового підприємства / Л.О. Волощук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: Економічна думка, 2014. — Т. 18. — № 2. — С. 87—94.

References:

1. Platonov, V. V. (2006), "Financial aspects of the evaluation of intellectual capital", *Finansyi i biznes*, vol. 1, pp. 98—110.

2. Bykova, A. A. and Molodchik, M. A. (2011), "Effect of Intellectual Capital on company performance", *Vestnik S.-Peterb. un-ta. Ser. Menedzhment*, vol. 1, pp. 27—55.

3. Marr, B. Grey, D. and Neely, A. (2003), "Why do firms measure their intellectual capital", *Journal of Intellectual Capital*, vol. 4 (4), pp. 441—464.

4. Sveiby, K.E. (2007), "Methods for Measuring Intangible Assets", [online], www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm

5. Edvinsson, L. and Malone, M.S. (1997), "Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower", Harper Business, New York, New York.

6. Roos, J. Roos, G. Dragonetti, N.C. and Edvinsson, L. (1997), "Intellectual Capital: Navigating in the New Business Landscape", Macmillan, Houndsmills, Basingstoke.

7. Lev, B. (2002), "Intangibles: Management, Measurement and Reporting", Brookings Institution, Washington.

8. Bontis, N. (2000), "Assessing knowledge assets: A review of the models used to measure intellectual capital". Working paper, Queen's Management Research Centre for Knowledge-Based Enterprises.

9. Stewart, T.A. (1997), "Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations", Doubleday/Currency, New York.

10. Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (1992), "The balanced scorecard measures that drive performance". *Harvard Business Review*, January-February.

11. Van den Berg, H. (2003), "Models of intellectual capital valuation: a comparative evaluation". Presented at the 6th World Congress on the Management of Intellectual Capital, McMaster University, Hamilton, Ontario, Canada.

12. Platonov, V. V. Rogova, E. M. and Tihomirov, N. N. (2008), "Intellektualnyie aktivyi i innovatsii", SPbGUEF, SPb, Russia.

13. Luthy, D.H. (1998), "Intellectual capital and its measurement", *Proceedings of the Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference (APIRA)*, Osaka, Japan.

14. Kravchenko, S. I. (2011), "Otslnyuvannya Intelektualnogo kapltalu vischih navchalnih zakladlv", *Marketing and menedzhment*, vol. 3, pp. 55—61.

15. Czekaj, J. and Jablonski, M. (2004), "Metodyczne aspekty analizy kapitalu intelektualnego organizacji", *Przeglad Organizacji*, vol. 10, pp. 11—14.

16. Chen, J., Zhu, Z. and Xie, H.Y. (2004), "Measuring Intellectual Capital: a New Model and Empirical Study", *Journal of Intellectual Capital*, vol. 5 (1): 195—212.

17. Tam, H. P. Plowman, D. & Hancock, P. (2007), "Intellectual Capital and Financial Returns of Companies", *Journal of Intellectual Capital*, 9 (1), 76—95.

18. Housel, T.J. and Sarah, K. Nelson (2005), "Knowledge Valuation Analysis. Applications for Organizational Intellectual Capital", *Journal of Intellectual Capital*, vol. 6, Iss: 4, pp. 544—557.

19. Jurczak, J. (2008), "Intellectual Capital Measurement Methods", *Economics and Organization of Future Enterpriseeasuring Business Excellence*, 8 (1), 62—68.

20. Markova, N. S. (2005), "Theoretic-methodic fundamentals of the intellectual capital formation and development", Ph.D Thesis, Demographics, Economics of Labour, Social Economics and Politics, Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine.

21. Tararuyev, Yu. A. (2008), "The Improvement of the Mechanism of the Estimation of intellectual Assets of the Building Enterprise", Ph.D Thesis, Economics and Enterprise Management, Kharkiv National Academy of Municipal Economy, Kharkiv, Ukraine.

22. Belov, G. A. (2009), "The intellectual capital in the system of the economic relations of the agroindustrial enterprises of Ukraine", Ph.D Thesis, Economics and Enterprise Management, International University of Business and Law, Kherson, Ukraine.

23. Stupniker, G.L. (2010), "The forming and estimation of intellectual capital of enterprise of mining and metallurgical complex", Ph.D Thesis, Economics and Enterprise Management, Kryvyj Rih Technical University, Kryvyj Rih, Ukraine.

24. Bryl, I.V. (2012), "Strategy of managing enterprises' intellectual capital", Ph.D Thesis, Economics and Enterprise Management, Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Donetsk, Ukraine.

25. Sobko, O. M. (2014), "Intelektualniy kapital pidpriemstva: kontseptualizatsiya — funktsionuvannya — rozvitok", *Krok, Ternopil*, Ukraine.

26. Pulic, A. (2000), "VAIC™ — an accounting tool for IC management", *International Journal of Technology Management*, vol. 20, No. 5—8, pp. 702—714.

27. Voloschuk, L. O. (2014), "Metodichni zasadi ta problemi otsinyuvannya intelektualnoyi skladovoyi innovatsiynogo rozvitku promislavogo pidpriemstva", *Ekonomichnyy analiz*, vol. 18, No. 2, pp. 87—94.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2015 р.